

Allt fler unga får aktivitetsersättning

Sedan aktivitetsersättningen infördes 2003 har antalet personer med ersättningen ökat stadigt. Under 2015 fick drygt 47 000 unga vuxna aktivitetsersättning, att jämföra med 29 000 tio år tidigare.

Målet med aktivitetsersättningen är dels att ge unga människor med sjukdom eller funktionsnedsättning ekonomisk trygghet, dels att stimulera de unga till aktivitet under tiden med ersättning för att förbättra arbetsförmågan och öka deras möjligheter att delta i arbetslivet. Samtidigt stannar en majoritet av de som får aktivitetsersättningen för nedsatt arbetsförmåga kvar i ersättningen tills de når den övre åldersgränsen vid 30 år. Av dem går sedan 48 procent direkt över till sjukersättningen. För att uppnå målet att ge denna grupp bättre möjlighet att komma ut på arbetsmarknaden är det viktigt att insatser och aktiviteter som är bevisat effektiva används.

” Viktigt att öka kunskapen om den växande gruppen unga vuxna med aktivitetsersättning

Syftet med den här analysen är att öka kunskapen om den växande gruppen unga vuxna med aktivitetsersättning. Vilka är de? Har de haft stöd innan tiden med aktivitetsersättning och har de haft stöd efter? Hur ser utvecklingen ut över tid?

En ersättning för unga vuxna

Aktivitetsersättningen infördes 2003 och finns i två former; aktivitetsersättning vid nedsatt arbetsförmåga och aktivitetsersättning vid förlängd skolgång. Av de med aktivitetsersättning har 80 procent ersättning för nedsatt arbetsförmåga och 20 procent ersättning för förlängd skolgång. Bland de som får aktivitetsersättning för förlängd skolgång övergår hälften, 50 procent, till aktivitetsersättning för nedsatt arbetsförmåga.

Korta analyser 2017:3

Försäkringskassan
Avdelningen för analys och prognos

Korta analyser är en rapportserie från Försäkringskassan som presenterar aktuell statistik och analys i ett kort format. I slutet av rapporten finns länkar om du vill läsa mer.

FK-nr: 116-8

Om aktivitetsersättning vid nedsatt arbetsförmåga

Aktivitetsersättning vid nedsatt arbetsförmåga kan beviljas personer mellan 19 och 29 år som på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning har nedsatt arbetsförmåga under minst ett år.

Om aktivitetsersättning vid förlängd skolgång

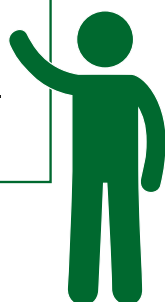
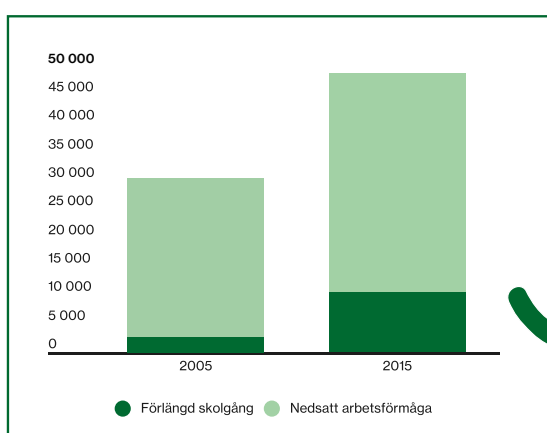
Aktivitetsersättning vid förlängd skolgång ska ge unga med funktionsnedsättning mellan 19 och 29 år möjlighet att slutföra en utbildning motsvarande gymnasienivå utan att själva behöva svara för sin försörjning medan utbildningen pågår.

Stadig ökning under perioden

Sedan ersättningen infördes har antalet unga vuxna med aktivitetsersättning stadigt ökat. År 2005 var det 29 000 som någon gång under året fick ersättningen, att jämföra med drygt 47 000 tio år senare.

Ökningen har skett både i gruppen med ersättning för förlängd skolgång och för nedsatt arbetsförmåga. Däremot tycks ökningen av antal personer som får ersättningen för första gången, så kallad nybeviljande, ha mattats av efter 2015. Det har under perioden varit ungefär lika många kvinnor som män som har haft aktivitetsersättning.

Antal personer som någon gång under året fått aktivitetsersättning

Många har psykiatrisk diagnos

De allra flesta med aktivitetsersättning, cirka 70 procent, har en psykiatrisk diagnos. Andra diagnoser hos personer med aktivitetsersättning kan till exempel vara sjukdomar i nervsystemet, som cerebral pares och medfödda missbildningar. Det är inte heller ovanligt att en person har flera diagnoser.

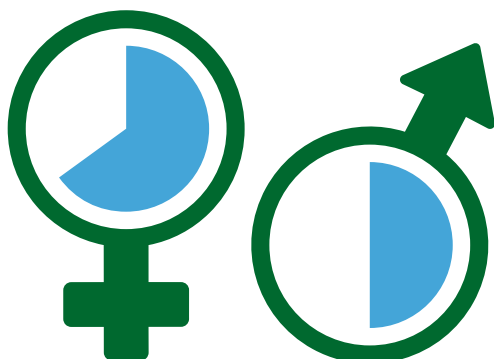
De vanligaste psykiatriska diagnoserna är *Genomgripande utvecklingsstörningar*, såsom autism, lindrig psykisk utvecklingsstörning och hyperaktivitetsstörningar, till exempel ADHD. Autism kan exempelvis visa sig genom att personen har svårigheter i kontakt med andra människor, svårigheter att kommunicera med andra och lätt för att hamna i tvingande rutiner. Personer med lindrig psykisk utvecklingsstörning kan ha svårt att förstå frågor och abstrakta resonemang. ADHD kan visa sig genom svårigheter med uppmärksamhet, impuls kontroll och överaktivitet. Även om de här diagnoserna är de vanligast förekommande så är variationen av olika diagnoser stor inom gruppen. Det finns också stor variation i hur funktionsnedsättningen yttrar sig hos olika individer inom samma diagnosgrupp.

Andelen unga med aktivitetsersättning som har psykiatrisk diagnos låg på ungefär samma nivå 2005 som 2015.

” Det är inte ovanligt att en person har flera diagnoser

Vanligt med vårdbidrag

Även om aktivitetsersättningen riktar sig till unga vuxna i åldern 19–29 år så har behovet av stöd för många inom den här gruppen funnits redan tidigare i livet. Omkring 60 procent av de personer som nybeviljas aktivitetsersättning har tidigare haft vårdbehov som berättigat deras föräldrar till vårdbidrag. Det är vanligare för kvinnor med aktivitetsersättning än för män att deras föräldrar tidigare varit berättigade vårdbidrag. Bland dem med aktivitetsersättning 2015 gällde detta för 66 procent av kvinnorna, att jämföra med drygt 50 procent av männen.

Många behåller ersättningen tiden ut

Varje år lämnar drygt 6 800 personer aktivitetsersättningen. Ungefär hälften av de med aktivitetsersättning för förlängd skolgång lämnar ersättningen innan de fyller 30 år. Den andra hälften går över till aktivitetsersättning för nedsatt arbetsförmåga. De med aktivitetsersättning för nedsatt arbetsförmåga behåller i genomsnitt ersättningen längre och en majoritet, 60 procent, stannar i ersättningen fram till 30 års ålder, vilket är den övre åldersgränsen för när aktivitetsersättningen betalas ut. Det rör sig om mellan 2 500 och 3 000 personer varje år och det är intressant att titta närmare på vad som händer med denna grupp efter att de lämnat aktivitetsersättningen.

Hälften fortsätter till sjukersättningen

Det är vanligt att personer som lämnar aktivitetsersättning på grund av att de uppnår den övre åldersgränsen går över till sjukersättning. År 2015 gick 48 procent av 30-åringarna direkt över till sjukersättning efter avslutad aktivitetsersättning. Det är något vanligare för män än för kvinnor att gå över till sjukersättning. År 2015 gick drygt hälften, 51 procent, av männen över. Motsvarande siffra för kvinnorna var 44 procent.

Av de 30-åringar som lämnade aktivitetsersättningen 2015 gick en liten del, två procent, vidare till sjuk- eller rehabiliteringspenning. Den resterande hälften upphörde helt att få ersättning från Försäkringskassan inom sjukförsäkringen.

Om vårdbidrag

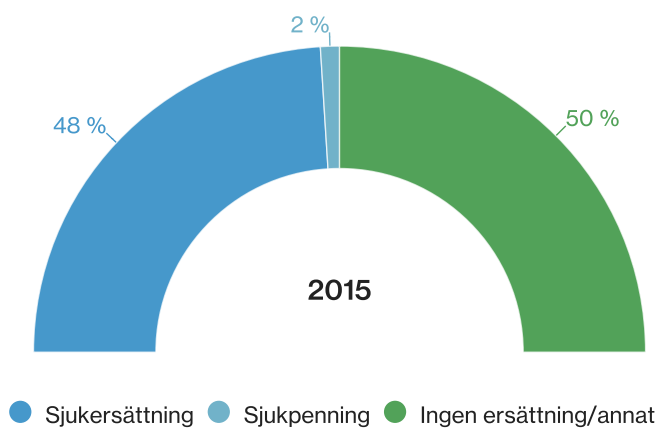
Vårdbidrag betalas ut till föräldrar som har barn med en sjukdom eller funktionsnedsättning som medför ett behov av särskild tillsyn och vård under minst sex månader eller att det på grund av barnets sjukdom eller funktionsnedsättning uppkommer merkostnader. Vårdbidrag kan betalas längst till och med juni månad det år barnet fyller 19 år.

Andelen som går till sjukersättning är fortsatt stor

Mellan åren 2005 och 2013 minskade andelen individer som gick över från aktivitetsersättning till sjukersättning. Under den här perioden var det vanligt att gå över till tidsbegränsad sjukersättning. I samband med regelförändringar som genomfördes år 2008 togs dock den möjligheten bort, men till och med december 2012 var det möjligt att få tidsbegränsad sjukersättning enligt övergångsbestämmelser. Från och med januari 2013 kan sjukersättning enbart beviljas tillsvidare. Från det året har färre fått sjukersättning.

Från 2013 bröts den tidigare utvecklingen och andelen unga vuxna som gick direkt från aktivitetsersättningen till sjukersättningen ökade. Men andelen ser ut att mattas av något mellan åren 2014 och 2015, men det är för tidigt att säga om den trenden kommer att hålla i sig eller inte.

Andel som vid 30 års ålder går till sjukersättning, sjukpenning eller inget av dem

Aktivitetsersättningen skiljer sig från sjukersättningen då aktivitetsersättning inte bara innebär en ekonomisk ersättning, utan även ska stimulera de unga till aktivitet för att förbättra arbetsförmågan och öka möjligheter att delta i arbetslivet. Sjukersättningen är däremot endast en ekonomisk ersättning, även om möjlighet till rehabilitering finns. Då en person går från aktivitetsersättning till sjukersättning förändras således förutsättningarna för den personen och ersättningen blir främst en ekonomisk ersättning.

Arbetslivsriktad rehabilitering ger resultat

Även om många av personerna med aktivitetsersättning har en funktionsnedsättning som är livslång så behöver inte nedsättningen av arbetsförmågan vara det. Ett mål med aktivitetsersättningen är att stimulera till aktivitet och skapa förutsättningar för de unga vuxna att närma sig arbetsmarknaden.

Om sjukersättning

Sjukersättning kan beviljas personer mellan 19 och 64 år som har stadigvarande nedsatt arbetsförmåga. Innan 2017 kunde inte personer mellan 19 och 29 år beviljas sjukersättning, men sedan 1 februari 2017 är det möjligt om de har omfattande och livslånga funktionsnedsättningar och det är osannolikt att de någonsin kommer att kunna arbeta.

Om analysen

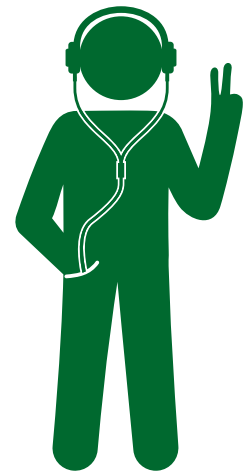
Analysen visar statistik för antal personer som kommer in till, respektive lämnar en ersättning under ett år. Statistiken visar året en individ kommer in till en ersättning och inte enbart första gången det sker.

Statistiken visar direktövergångar mellan aktivitetsersättning och sjukersättning eller sjukpenning. För att gå över från en ersättning till en annan får det inte finnas något glapp mellan ersättningsperioderna. Statistik över personer vars föräldrar tidigare haft vårdbidrag behöver däremot inte vara direktövergång.

Statistiken över antalet individer visar alla personer som någon gång under året fått en utbetalning av aktivitetsersättning.

För att öka kunskapen om vilka insatser som underlättar etablering i arbetslivet fick Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan i uppdrag att utvärdera effekten av insatser riktade till gruppen unga med aktivitetsersättning. Utvärderingen visade att insatser med tidig arbetsplats-etablering, så kallad Supported Employment, ger resultat för unga med aktivitetsersättning. Effektutvärderingen genomfördes under 2014 till 2016 där deltagarna erhöll någon av de tre insatserna Supported Employment, Förstärkta samarbetet eller Case management. Efter en första utvärdering, som pågick i femton månader, hade 26 procent av personerna som deltagit i Supported Employment någon form av anställning, att jämföra med 18 respektive 20 procent för deltagare i de andra insatserna. I projektet framkom även av intervjuer med personerna som deltagit att de upplevde sig sedda, lyssnade på och att de fick tillgång till meningsfulla aktiviteter. Läs mer om detta i *Effektutvärdering av insatser för unga med aktivitetsersättning (Socialförsäkringsrapport 2017:5)*.

Den här analysen visar att antalet unga med aktivitetsersättning under en lång period har ökat. De här personerna har ofta tidigare haft stöd från Försäkringskassan. En stor del av dem kommer även att fortsätta få det efter att de fyllt 30 år. Om målet för unga med aktivitetsersättning är att, förutom att ge en ekonomisk trygghet, också genom aktiviteter ge bättre möjligheter att komma ut på arbetsmarknaden är det viktigt att bevisat effektiva insatser och aktiviteter används.

! Viktigaste slutsatserna

- Unga med aktivitetsersättning har ökat stadigt, från 29 000 personer år 2005 till drygt 47 000 personer år 2015. Ungefär lika många kvinnor som män har haft ersättning under perioden.
- 60 procent av de som har aktivitetsersättning har som barn haft vårdbehov som gett deras föräldrar rätt till vårdbidrag.
- En majoritet, 60 procent, av de med aktivitetsersättning för nedsatt arbetsförmåga stannar i ersättningen tills de uppnår den övre åldersgränsen på 30 år.
- Av de som lämnar aktivitetsersättningen vid 30 års ålder går ungefär hälften direkt över till sjukersättningen. Det är något vanligare för män än för kvinnor att gå över till sjukersättning.

Författare

Cecilia Fararos
Analytiker, Försäkringskassan

Kontakt

Presstjänsten
010-116 98 88

Källor och mer att läsa:

Försäkringskassans datalager
STORE och analysdatabasen
MiDAS.

Försäkringskassan (2017a):
[Effektutvärdering av insatser för unga med aktivitetsersättning \(Socialförsäkringsrapport 2017:5\)](#).

Försäkringskassan (2017b):
[Nybeviljande av sjukersättning och aktivitetsersättning \(Svar på regeringsuppdrag 2017\)](#).

Inspektionen för socialförsäkring (2017c): [Aktivitetsersättning till trettio års ålder – vad händer sedan? \(Rapport 2017:5\)](#).

Försäkringskassan (2017d):
[Sjukfrånvarons utveckling 2016 \(Socialförsäkringsrapport 2016:7\)](#).

Försäkringskassan (2012e):
[Tio år med aktivitetsersättning \(Svar på regeringsuppdrag 2012\)](#).